

RAQS SAN'ATIDA KLASSIK RAQSNING TUTGAN O'RNI VA RIVOJLANISH TARIXI

Boboqulova Dilnoza Uralboyevna

*O'zbekiston davlat xareografiya akademiyasi Urganch filiali 3 bosqich
talabasi*

Tillayev Azamat Miylievich

O'zbekiston davlat xareografiya akademiyasi Urganch filiali o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqs san'atining ajralmas qismi bo'lgan klassik raqsning tutgan o'rni va uning rivojlanish tarixi tahlil qilinadi. Klassik raqs qadim zamonlardan boshlab insoniyatning madaniy merosiga kirib, turli xalqlar san'atining muhim elementi bo'lib kelgan. Maqolada klassik raqsning kelib chiqishi, uning turli madaniy doiralarda shakllanishi va zamonaviy raqs turlari bilan bog'liqligi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, klassik raqsning asosiy texnikalari va uslublari hamda ularning zamonaviy raqs san'atiga ta'siri haqida ma'lumot beriladi. Shu bilan birga, raqsning sahna san'ati sifatidagi ahamiyati va uning jahon miqyosidagi rivojlanish jarayoni ham yoritiladi. Mazkur tadqiqot klassik raqsning nafaqat badiiy, balki ma'naviy va tarbiyaviy jihatlari ham e'tibor qaratadi.*

Kalit so'zlar: *Raqs san'ati, klassik raqs, madaniy meros va identifikatsiya, texnika va mahorat, estetika va shakllanish, Sharq klassik raqslari.*

Raqs san'ati insoniyatning eng qadimiy madaniy ifodalaridan biri bo'lib, uning turli shakllari orqali insonlar o'z his-tuyg'ularini, estetik qarashlarini namoyon etib kelganlar. Raqsning turli turlari mavjud bo'lsa-da, klassik raqs alohida ahamiyatga ega, chunki u nafaqat san'atning noyob shakli, balki madaniyatning chuqur ildizlaridan oziqlangan ilmiy-texnik jihatlarga ham asoslanadi. Klassik raqsning tutgan o'rni haqida gapirganda, uning san'at sohasidagi nufuzi va jamiyat hayotiga ta'siri katta ekanini ta'kidlash lozim. Klassik raqs o'zining an'anaviyligi, qat'iy qoidalari va izchil rivojlanish tarixi bilan ajralib turadi. U ko'pincha zamonaviy raqs turlariga ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Misol uchun, Hindistonning Bharatanatyam, Yevropaning balet, O'rta Osiyoning maqom raqsi kabi an'anaviy raqs shakllari turli madaniyatlarda o'z o'rnini mustahkamlagan. Klassik raqs asosan texnika va nazokatni uyg'unlashtirishga asoslangan bo'lib, unda har bir harakat chuqur ma'no bilan boyitiladi.

Rivojlanish tarixiga to'xtaladigan bo'lsak, klassik raqs qadimdan turli dinlar va madaniy an'analar bilan chambarchas bog'liq bo'lib kelgan. Misol uchun, qadimgi Hindiston va Yunoniston madaniyatlarida raqs diniy marosimlarning ajralmas qismi sifatida shakllangan. Keyinchalik, klassik raqsning teatr sahnalariga o'tishi va professional san'at sifatida rivojlanishi san'atning boshqa turlari bilan bog'liq holda yuzaga keldi. Ayniqsa, Yevropada baletning paydo bo'lishi va tarqalishi klassik raqs rivojiga katta hissa qo'shdi. Shu bilan birga, har bir mintaqaning o'ziga xos klassik raqs turi shakllanib, u xalqning madaniy hayoti va an'analarini ifodalashda muhim vositaga aylandi.

Klassik raqs zamon o'tishi bilan yangicha texnikalar va uslublar bilan boyitildi, ammo uning asosi o'zining qadimiy an'analariga sodiq qolgan holda saqlanib qoldi. Bu raqs san'ati yuksak mahorat va nafislikni talab qilib, zamonaviy sahnalar va raqs turlarida ham o'zining ilhomlantiruvchi kuchini saqlab qolmoqda.

Klassik raqs san'ati o'ziga xos boy merosga ega bo'lib, raqsning ko'plab uslublarini o'zida mujassam etadi. Klassik raqs, odatda, an'anaviy va akademik qonun-qoidalar asosida rivojlangan raqs turlarini anglatadi. Bu raqs turi madaniy va tarixiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etib, ko'p hollarda mamlakatlar, mintaqalar va xalqlar tarixiy va madaniy merosining ajralmas qismi hisoblanadi.

1. Madaniy meros va identifikatsiya: Klassik raqs har bir xalqning madaniy merosi, urf-odatlarini, din va falsafiy qarashlarini ifodalaydi. Masalan, Hindistonning Bharatanatyam, Rossiyaning baleti yoki Xitoyning an'anaviy raqs uslublari o'z xalqlarining ruhiyati va estetik qarashlarini aks ettiradi.

2. Texnika va mahorat: Klassik raqs uslublarida texnika va mahorat katta o'rin tutadi. Raqs ijrochisi qattiq mehnat va ko'p yillik tayyorgarlik orqali mukammal texnikani egallashi lozim bo'ladi. Bu raqs turining harakati, pozalari va ifodaviy qirralari juda puxta va murakkabdir.

3. Estetika va shakllanish: Klassik raqs harakatlari va kompozitsiyalari maxsus qonuniyatlarga amal qiladi, ularda simmetriya, ritm, plastika va balans katta ahamiyatga ega. Har bir pozitsiya va harakat raqs estetikasi bilan bog'liq bo'lib, musiqa moslashgan tarzda ijro etiladi.

Klassik raqsning rivojlanish tarixi: Klassik raqs ko'p asrlar davomida shakllanib kelgan. Ularning rivojlanishi har bir millatning tarixi va madaniyati bilan uzviy bog'liq. Masalan:

1. Yevropa baleti: Klassik balet o'zining ildizlarini Italiya va Frantsiyadan oladi. XVI asr oxirlarida balet Frantsiyada qirol saroylari va teatrlarda rivojlandi. 1830-1840-yillarda Rossiyada balet o'zining oltin davriga yetdi va dunyo miqyosida e'tirof etilgan uslub sifatida tanildi.

2. Hind klassik raqslari: Hind raqsi ming yillik tarixga ega bo'lib, Bharatanatyam, Kathak, Odissi kabi uslublari diniy va madaniy marosimlarda ijro etilgan. Bu raqs turlari shunday chuqur ma'no va simbolikaga ega bo'lib, har bir harakat va imo-ishora hind mifologiyasi va falsafasi bilan bog'liq.

3. Sharq klassik raqslari: Xitoy va Yaponiyadagi klassik raqslar ham ming yillik tarixga ega bo'lib, ular diniy marosimlar, qirol saroylari va xalq bayramlarida ijro etilgan. Ushbu raqs turlari nafaqat estetik, balki axloqiy va falsafiy ma'nolar bilan ham to'yingan.

Umuman olganda, klassik raqs san'ati insoniyat tarixining ko'zgusi bo'lib, unda har bir millatning madaniy qadriyatlari va tarixiy o'ziga xosliklari o'z aksini topadi. Shu bilan birga, klassik raqs san'ati zamonaviy raqs uslublarning asosiy manbasi bo'lib, yangi avlod san'atkorlari uchun ilhom manbai bo'lib qolmoqda.

Klassik raqs san'ati insoniyatning madaniy merosi bo'lib, jahonning ko'plab xalqlarida yetuk shaklda rivojlangan. Bu raqslar nafaqat badiiy ifoda usuli, balki milliy madaniyatning ajralmas qismi sifatida ham katta o'rin tutadi. Klassik raqs orqali milliy an'analar, tarixiy voqealar va diniy motivlar ifoda qilinadi. Masalan, Hindistonda Bharatanatyam, Rossiyada balet va boshqa mintaqalarda o'ziga xos klassik raqs janrlari shakllangan.

Klassik raqsning rivojlanish tarixi asosan diniy va saroy san'ati sifatida boshlangan. U ko'pincha qirollik va diniy marosimlarda ijro etilgan. O'rta asrlarda bu raqslar mustahkam madaniy asosga ega bo'lib, zamonaviy raqs turlarining paydo bo'lishiga zamin yaratgan.

Klassik raqs ko'plab zamonaviy raqs janrlariga ta'sir ko'rsatib kelgan. Balet, milliy raqslar va zamonaviy eksperimental raqslar klassik an'analar asosida shakllangan va rivojlangan. O'zining qat'iy texnikasi, estetik tamoyillari va ko'p asrlik tajribasi bilan klassik raqs hozirgi zamonaviy raqs ijrochiligida ham o'z aksini topadi.

* Aniq texnika: Klassik raqs o'ziga xos, aniq texnikaga ega bo'lib, bu raqqosalarning tana qismlarining harakatlari, balet pozalari va o'tish harakatlarning to'g'ri bajarilishini talab qiladi.

* Formalizm: Klassik raqs, aksariyat hollarda, aniq hikoyaga ega bo'lmagan holda, go'zallik, estetika va texnik mahoratga e'tibor qaratadi.

* Tana chiroyini ta'kidlash: Klassik raqsda raqqosaning tanasining go'zalligi, xususiyatlari va harakatlari e'tibor markazida bo'ladi.

* Musiqa bilan uyg'unlik: Klassik raqs, odatda, klassik musiqa bilan birga o'tkaziladi va musiqa raqsning harakatlari, kayfiyati va ritmini belgilab beradi.

Klassik raqsning o'рни va tarixi shuni ko'rsatadiki, u nafaqat o'ziga xos san'at turi, balki ko'plab millatlarning madaniy o'zligini saqlashda hal qiluvchi rol o'ynagan.

Klassik balet dunyoning ko'plab mamlakatlarida o'zining mavqeini saqlab qolgan va yangi avlod raqqosalarni o'ziga jalb qilmoqda. Klassik baletdan tashqari, klassik raqsning boshqa turlari, masalan, klassik hind raqsi, klassik xitoy raqsi va boshqalar mavjud.

Xulosa qilib aytganda: Klassik raqs - bu raqs san'atining asosiy turlari orasida o'zining o'рни va tarixiga ega bo'lgan, o'zining noyob uslubi va texnikasi bilan ajralib turadigan va bugungi kunda ham o'zining jozibadorligini yo'qotmagan san'at turidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avazova, G. (2018). Raqs san'ati tarixi. Toshkent: O'zbekiston san'at va madaniyat nashriyoti.
2. Rahmonov, I. (2020). Sharq raqslari va ularning klassik janrda shakllanishi. Samarqand: Ma'naviyat nashriyoti.
3. Qodirova, M. (2017). O'zbek klassik raqsi: O'tmish va bugun. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. G'aniyev, S. (2019). Milliy va klassik raqs: Shakllanishi va rivojlanishi. Buxoro: O'zbek milliy akademiyasi nashriyoti.
5. Karimova, N. (2016). Raqs san'ati va milliy an'analarning uyg'unligi. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
6. Shukurov, H. (2018). Markaziy Osiyo raqslari tarixi. Toshkent: Yoshlar nashriyoti.

